

ਪੰਨਾ ਪੰਨੇ

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* No. 124.)

Zondag 5 Maart 1911. N°. 1731.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden / 1,20, voor België per jaar / 5,30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers / -10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz.

Advertentie: van 1 tot 6 regels / 1,20, voor elken regel meer / -20. Aanvragen en vermelding van liefsgegevens / -12 per regel.

VIII.

De HEERE zal u slaan met
onkinnigheid, en met blindheid
en met verbaasdheid des harten.
Deut. 28 : 28.

Dese binding van het verloop en de
voltoeiing aan Israel, en zelfs aan Israel's
erf, mag ons intusschen niet doen voorbij-
sien, dat ook in hetgeen uit de Heiden-
wereld tot ons kwam, verwante klankeu-
ten ons doordringen. Vooral in de Grieksche
mysterien en in de Duitsche mythologie,
en ten deele evenzo in de Egyptische
verwachtingen, ja, in die van schier alle oude
religies, alleen met uitzondering van het
volstrekt alles vergeestelijkende Buddhisme,
ontmoeten we keer op keer voorstellingen,
die nu eens aan deze en dan weer aan die
bijzonderheid uit de Profetie, gelijk ze aan
Israel ten deel viel, herinneren. Met het
oog hierop is het onder de geleerden, die
het gezag der Heilige Schrift loochenen,
steeds meer strijd en zet geworden, om

deze verwantschap tusschen de Israelitische profetie en de heidensche voorstelling alzoo te verklaren, dat we bij de heidenen het oorspronkelijke zouden hebben te zoeken, en dat het hieraan verwante in Israel, eenvoudig door Israel van de heidenen zou zijn overgenomen. Op zich zelf nu was zulks niet ondenkbaar, voorzover het uitspraken en gezegden betreft van den profeet en psalmist zelve, maar dit is vanzelf volstrekt onaannemelijk, waar het betuigingen of verklaringen of uitspraken geldt, die in worden geleid met het stellige en besliste: *Zoo spreekt de Heere*, om dan aanstonds in den eersten Persoon over te gaan. Dan toch ondermijnt deze opvatting alle geloof aan de Heilige Schrift. Dan wordt het voorgesteld, alsof de profeten hun *eigen* woorden en meeningen ingeleefd hebben in een vorm, die het aan u hoorders deed voorkomen, *alsof* het Gods woorden waren, terwijl het feitelijk dan slechts hun eigen meening zoude geweest zijn. Hoe ook genomen, men zou dan of voor zelfbedrog, of voor opzettelijke bedriegerij hebben gestaan, en metterdaad is hetgeen zulke geleerden ons pogen op te dringen, aan deze alle profetisch gezag ondermijnende strekking niet geheel vreemd. Men bemantelt dit dan wel, door voor te geven, dat in hoog-opgewekten toestand zulk zelfbedrog bijna onschuldig kan zijn, maar bij slot van rekening blijft dan toch de overtuiging, dat alle profetie *niet* is wat ze voorgeeft te zijn; dat de Heere *niet* gesproken heeft; en dat de gedurig wederkeerende formule: „Zoo spreekt de Heere, de Heere der Heirscharen”, slechts een gewaagde inkleeding was van het woord van den profeet zelf.

Intusschen, deze averechtsche voorstelling gaat dan toch uit van de meening, dat de profeten zelve de dupen van hun eigen inbeelding waren. Geen onzer zou zelfs zijn heiligste en meest vaste overtuiging ooit in dien vorm durven inkleeden. Een prediker zal tusschen datgene wat hij uit zichzelf zegt, en tusschen het woord des Heeren dat hij letterlijk aanhaalt, altoos een breed onderscheid maken, en nooit zal hij zijn eigen opinie durven weergeven in den vorm: „Alzoos spreekt de Heere, om dat God zelf in den eersten persoon sprekend in te voeren. Wie dit deed zou heilig, schennis plegen, voor zijn eigen conscientie geoordeeld staan, en door zijn gehoor verzeid worden. Wilde men nu zoo iets van wat onder ons geheel ondenkbaar en onmogelijk is, zich bij Israe'l's profeten als regel stellen, dan zou men moeten aantoonen, dat onder Israel dit onderscheid niet tot het besef van den profet was doorgedrongen, en dat hij bij gemis van dit besef, onaoorzaaklijk en geheel te goeder trouw zichzelf en zijn hoorders misleidde. Juist dit echter is niet vol te houden. Immers in de profetische schrift zelve vinden we herhaaldelijk den *valschen* profet tegen den *echten* profet overgesteld. Vooral in Ezechiel 13 is ons die tegenstelling zoo kras mogelijk gegeven, en gegeven op een wijze die toont, dat in het Oosten zeer wel een geestelijke opwinding mogelijk was, die maakte dat iemand zijn eigen woord voor Gods woord uitgaaf, maar dat de echt profeten hiertegenover steeds scherp positie namen, en zulks wel in dien zin, dat ze aan die valsche profeten zeer bealst *misleiding en bedrog* toeschrijven. Ezechiel roept daarom het wee u uit over al zulke profeten, die voorgeven een profetischen geest te hebben gehad, en die toch niet anders doen, dan „*uit hun hart spreken, en hun eigen geest navandelen*“. Hij vergelijkt ze bij „vossen in de woeste plaatsen“. Hun voorgewende gerichten zijn niets dan „ijdelheid en leugenachtige voorzegging“. Ze durven zeggen: „De Heere heeft gesproken, daar de Heere hen *niet* heeft gezonden“. Ezechiel spreekt hun alzoos toe, niet als zijn eigen meening uitdrukkend, maar als een last van Jehovah tot hen brengend: „Ziet gij niet een ijdel gericht en spreekt gij niet een leugenachtige voorzegging, als gij zegt: De Heere spreekt, daar Ik niet gesproken heb“ Hun dwaasheid wordt *vergeens* bij het bouwen van een leemen wand en bij het overpleisteren van dien leemen wand met looze kalk. Zelfs trekt Ezechiel evenzoos tegen de valsche professen te vande, die voor geld aan het volk te Jerusalem profeteerden van vrede en geen gevaar, terwijl de vijand uit Babel reeds naderend was, en wel naderend op bevel des Heeren. Tot die professen gaat dan ook het woord des Heeren uit: „Zult gij Mij ontheiligen bij mijn volk voor een handvol... van gerist, om zielen te doodden door *nu leugen* en *tot mijn volk*, dat de leugen hoort?“ Haar wordt aangeregd, dat ze het hart des rechtvaardigen door *valscheid* hebben bedroefd, omdat ze

de handen der goddeloozen gesterkt hebben. Kortom, heel het optreden en van deze valsche profeten, en van deze valsche professieën wordt door God zelf in het licht gesteld van welbewuste, opzettelijk bedoelde bedriegerij en leugenachtige inbeelding. En dit niet, alsof ze niet metterdaad dachten, dat het loopen zou gelijk ze voorgaven. Ze hadden hun opinien over den loop dien de zaken nemen zouden, en meenden den moed van het volk te kunnen verhoogen door het volk die meening in te prenten. Er staat niet, dat ze niet wenschten wat ze voorgaven. Hun ijdelheid en bedriegerij en leugenachtigheid wordt niet daarom geoordeeld, dat ze tegen hun eigen verwachting inspraken. Dit in het minst niet. Het oordeel dat hen trof, ging alleen daarover uit, dat den leugenachtigen moed hadden, om hun eigen meening, om datgene wat uit hun eigen hart opkwam, voor te stellen als ware het een Goddelijke last dien ze tot het volk brachten, als had Jehova hun een gezicht gegeven en tot hen gesproken, en als ware wat ze zeiden Goddelijke inspraak geweest.

Denk u hier nu wel in, en vraag u dan af, of het voor mannen als Ezechiël, en voor wie met hem als profeten in den naam des Heeren optraden, ook maar op eenigerlei wijze mogelijk zoo geweest zijn, zelve precies te doen wat ze in die valsche profeten zoo onverbiddeijk afteuerden en bestrafden, en dan toch op die wijze tegen de valsche profeten op te treden. Bijkens hetgeen ze tegen de valsche profeten verkondigden, zagen ze scherp en duidelijk het diepgaand verschil tusschen den valschen profet en den echten profet in. Beiden spraken alsof God ze had gezonden. Beiden leidden hun woorden in met de formule: Alzoo spreekt de Heere. En dit nu keurden ze in de valsche profeten af omdat het in hen leugenachtig verinsel was, en daartemover stelden ze hun eigen, waarachtige profetie, als niet uit hun eigen hart opgekomen, maar van God hun gegeven. Zegt men nu, dat Ezechiël en de zijnen feitelijk hetzelfde bedrog pleegden, is het dan voor tegenspraak vatbaar, dat Ezechiël zelf nog booszer bedrieger was dan die valsche profeten, en dat hem nog veel zwaarder oordeel treffen moest? En toch, als ge met deze ongelovige geleerden aanneemt, dat Ezechiël en de zijnen hun voorstelling van de toekomst aan de Perzische, of aan de Egyptische, of aan de Babylonische mythologie, zij t'ook maar ten deele, ontleenden, dan is het woord dat ze spraken, niet Gods woord, maar hun eigen woord geweest, en vallen ze, zonder voorbehoud, onder het vonnis van welbewuste, opzettelijk gewilde bedriegerij en leugenachtigen opzet.

Staat nu intusschen desnietemin het feit vast, dat er tusschen de voorstelling die ge over het verloop van de volinding der dingen bij de Heidenen en onder Israel vindt, zekere verwantschap valt waar te nemen, dan rijst de vraag, op wat wijs dan die verwantschap zich verklaren laat. Natuurlijk zal het dan allereerst zaak zijn, om die verwantschap tot het wezenlijke en duidelijk aanwijsbare te beperken; en niet, gelijk zoo vaak geschiedt, naar zulk een verwantschap te zoeken, afgaande op een enkele uitdrukking, of een enkel allerminst gewaarborgd bericht. Het is toch oppermerkelijk, hoe vaak men er op uit is, om al wat de Schrift aanbiedt, te verdenken, in zijn echtheid aan te tasten en af te breken, terwijl men, zoodra er een vondst uit Babels puinhoof komt, die als onbetwistbaar juist en onherroepelijk vaststaande pleegt te worden. Het is bijna altoos alsof de Schrift, zoo van het Oude als van het Nieuwe Testament, het vermoeden van valsheid en onbetrouwbaarheid tegen zich heeft, en of elke tijding, elk bericht dat uit de puinhoopen der heidensche oudheid tot ons komt, het merk van waarachtigheid met zich brengt. Zeer ernstig onderzoek, of metterdaad hetgeen ons uit de Heidensche wereld wordt medegedeeld, betrouwbaar is, behoort daaraan vooraf te gaan. Maar indien dan na degelijke onderzoek metterdaad blijkt, dat er denkbeelden onder de Heidenen gangbaar waren, die met hetgeen de profeten verkondigden, ten deele een onmiskenbare verwantschap vertoonden, dan is daarmee nog allerminst het bewijs geleverd, dat Israel zulke voorstellingen aan de Heidensche wereld ontleend heeft. Wie de thans in Europa en Amerika geldende wetboeken onderling vergelijkt, vindt ongetwijfeld zeer zeker verwantschap tusschen wat in Servie en Schotland, tusschen wat in Nederland en Portugal als wet geldt. Volgt hier nu uit, dat wij aan Portugal of Portugal aan ons zulk een wetgeving ontleend hebben? Natuurlijk, in geen deele. Veelmeer moet gezegd, dat deze verwan-

schap is voortgevloeid deels uit gelijke behoeften, maar ook deels daaruit, dat we beide onze denkbeelden ontleend hebben aan eenzelfde bron, 't zij men die zoeken wil in het Romeinsche recht of in de denkbeelden der Fransche Revolutie, of beide nog altoos zoo sterken invloed op de wetgeving der Europeesche en Amerikaansche volken uitoefenen. Ook hier moet alzoo gevraagd, of hetgeen in de voorstelling der heidensche religien en in de voorstelling van Israel onderling verwant is, die verwantschap niet kan ontleend hebben aan eenzelfde bron, en dat wel aan de bron der overlevering. Er is uit het paradijs een overlevering onder alle volken uitgegaan. Ons menschelijk geslacht is uit eenen bloede. Ook dit heeft men wel pogen te weerspreken, en stelt men een Amerikaansch Indiaan naast een man van Franschen adel, of een neger uit het hart van Afrika naast een geboren Nederlander, dan is het alleszins begrijpelijk, dat men aan verschil van oorsprong heeft gedacht. En toch is door de taanstudie, hoe hemelsbreed uiteenlopend ook de talen der volken zijn, met steeds grooter vastheid gebleken, dat alle menschelijke taal een stamboom vormt, en dat aan den oorsprong van alle menschelijke taal moet worden vastgehouden. Geldt dit nu van de taal, dan geldt het vanzif ook van het bloed, en sterker nog van de gedachtenwereld, die zich allengs onder de volken ontloopt heeft.

Waarom is nu hiermee door de geleerden, wier beweren we ter toetse brengen, zoo weinig en zoo zelden gerekend? Eenvoudig hierom, wijl zij loochenden, dat er in den aanvang van ons menschelijk geslacht een paradijs lag, en dat in dit paradijs een openbaring Gods plaats greep. Tweeleidenzienswijs staat hier tegenover elkander. Volgens de zienswijs van deze geleerden is de mensch begonnen met, ook al stamt hij niet van het dier af, dan toch in positie zeer weinig van het dier te verschillen. Hij wist nog niets. Dacht nog niets. Had nog geen voorstelling van de dingen. En het eerst zeer langzaam, in den loop van eeuwen, van een hulpeloozen wilde tot een enigszins aadenkend en zich zelf bewust wezen ontwikkeld. Eerst uiterst langzaam is er reedelijk besef in den mensch ontwaakt, en al moge hij reeds vroeg van zekeren schrik voor ongezede machten zijn bevangen, tot het eerstn religieusen aandrang is hij toch eerst zeer laat gekomen, en ook daarna heeft de ontwikkeling van de religieuse voorstelling bij den mensch niet dan zeer langzaam plaats gehad. In elk geval is de godsdienstige opwaking eerst tot stand gekomen, nadat de menschheid zich reeds zeer lang over de aarde verspreid had, en de geslachten in hun verschillende stammen ver van elkaar waren afgeweken, en nauwelijks eenige gemeenschap meet onderhielden. Van een overlevering die aan heel ons geslacht gemeen zou zijn, kon natuurlijk op dit standpunt geen sprake wezen. Ieder volk heeft dan van meet af zijn persoonlijke meeningen *zelfstandig* gevormd, ieder op eigen gelegenheid, en ieder naar omstandigheden, en naar verschil van ras, klimaat en naturomgeving. Ware dit nu alzo, dan spreekt het vanzelf, dat verwante denkbeelden en voorstellingen bij onderscheidene volken slechts konden opkomen, of daaruit dat beiden behoeften en omstandigheden gelijk waren, of wel dat het ééne volk zulk een voorstelling aan het andere volk ontlend had. Vindt men dus in Perzie, Babylonie of Egypte voorstellingen, die zekere verwantschap vertoonen met wat ge bij de Profeten van Israel vindt, dan besluit men hieruit, dat hier overneming en ontlening in het spel moet zijn geweest, of dat gelijke oorzaken geleid heeft tot gelijk resultaat. Vindt ge, om slechts iets te noemen, bij de Egyptenaren de overtuiging, dat aan de lijken die gebalsemd worden, de ingewanden en al wat in den buik was, moest wordt ontnomen, en leest ge bij Paulus dat de buik zal worden teniet gedaan, dan ligt het voor de hand te zeggen: De Egyptenaren ontwikkelden hun denkbeelden, lang vóór Paulus geboren werd. Das heeft Paulus dit denkbeeld uit de Egyptische voorstelling overgenomen. Dit nu kan men evenzoo toepassen op al het verwante tusschen de Heidsche voorstellingen en hetgen ge bij de Profeten in Israel leest. Ook dan tocht ligt het beweren voor de hand: Die voorstelling werd eerst bij dit of dat Heidsche volk gevonden. Later vinden we gelijke voorstelling onder Israel. Alzoo moet Israel zulk een voorstelling aan de Heidsche mythologie ontlend hebben.

Geheel anders daarentegen komt de zaak te staan, zoo ge met de H. Schrift belijdt, dat de oorsprong van ons menschelijk geslacht geheel anders is geweest, en dat er met name op godsdienstig gebied niets plaats greep een allengs en zeer langzaam

opklimmen van niets tot iets, maar dat
 Integendeel in het Paradijs, van den eersten
 dag af, de mensch een hoog godsdienstig
 standpunt innam, met den levenden God
 gemeenschap had, klare openbaring omtrent
 de eeuwige dingen ontving, en daarna eerst,
 als gevolg van de zonde, van dit hoogste
 standpunt tot lager standpunt is afgedaald.
 Dan immers vindt ge bij ons menschelijk
 geslacht, als het uitteengaat, een overlevering
 die aan allen gemeen was, en van dit gemeenschappelijk bezit uitgaande, een langzame
 insluipung van dwaling en afval. Eerst bij
 dien afval komt dan allengs het verschil
 tusschen volk en volk op. Bij het eene
 volk blijft de overlevering nog langen tijd
 zuiverder bewaard dan bij het andere. Bij
 het eene neemt de afval sneller verloop, bij
 het andere gaat deze afval langzamer toe.
 En neemt ge nu twee volken bij welke de
 overlevering langer stand hield en groo-
 tere invloed uitoefende, en vergelijkt ge deze
 twee volken op een standpunt van verdere
 ontwikkeling, dan is het begrijpelijk,
 dat uit de overlevering bij beiden nog
 lang bestanddeelen bewaard zijn gebleven,
 die verwant zijn, niet omdat ze dit element
 van eenheid overnamen, maar omdat ze
 het ontleenden aan dezelfde bron. In het
 vijfde artikel van deze reeks komen we
 hier nader op terug.

Toch is ook hiermee, voor wat Israel betreft, nog niet genoeg gezegd. Israel toch teerde niet alleen op overlevering, maar genoot rechtstreeksche openbaring. Die openbaring nu hangt uiteraard met de oorspronkelijke overlevering op 't nauwst saam. Die openbaring toch herstelt de overlevering in haar oorspronkelijke zuiverheid, vult ze aan en brengt ze verder. Voorzover in die overlevering onware bestanddeelen waren ingelopen, zuivert ze die uit, en voorzover 'er onjuist van voorstelling waren geworden, herstelt ze die in hun aanvankelijke vorm. En zoo nu genomen, kan het ons in 't minst niet verwonderen, dat wij bij de Profeten van Israel voorstellingen vinden, die zekere verwantschap vertoonen met wat bij dit of dat heidensch volk nog uit de overlevering stand hield. Die verwantschap ligt dan in den aard der zaak, in zooverre beiden eenzelfde oorsprong hadden, bij het heidensche volk als herkomstig uit de overlevering van wat in het Paradijs gold, en bij Israel uit de openbaring van denzelfde God, die zich geopenbaard had in het Paradijs. Alsook komt het geding dus neder op het uitgangspunt. Belijdt men met de Christenheid, dat de mensch in zijn oorspronkelijken staat met kennis van God geschapen was, openbaring van God ontving en met God gemeenschap had, en dat de inzinking van het godsdienstig leven eerst daarna als gevolg van de zonde ontstond, dan sprak het vanzelf, dat de verwantschap na moest werken. Beweert men daarentegen met de ongeloofige geleerden, dat de mensch eerst buiten alle kennis van God stond, en eerst in den loop der eeuwen tot eenige, nog zeer armzalige ideeën van religie is opgekomen, dan is er geen verwantschap die uit den oorsprong van ons geslacht zou te verklaren zijn, en ligt 't voor de hand zulk een verwantschap, waar ze bestaat, uitsluitend uit ontleening en overneming te verklaren. Over dit grondverschil in uitgangspunt valt niet te redetwisten. Men staat op het eene of op het andere standpunt, en al naar gelang van het standpunt waarop u plaats, moet uw conclusie verschillend uitvallen. Feitelijk komt heel het geding dus neer op deze vraag: Is de mensch van de aanbidding van zon, maan en sterren, van de elementen der natuur en van het afgodsbeeld allengs opgekomen tot de aanbidding van een Geestelijk Wezen dat hij God noemt, oftewel is de religie in het Paradijs met de kennis van den eenigen waren God begonnen en heeft daarna de zonde de afgoderij teweeggebracht, en heeft God in die afgoderij, gelijk Mozes het in Deut. 28 : 28 uitdrukt, den zondigen mensch „geslagen met onzinnigheid, en met blindheid en met verbaasdheid des harten”?

4) Wat we in n°. 1728 schreven, dat reeds in Abraham's dagen de afgoderij in Kanaän zoo ver was voortgeschreden, dat ze voor hem geen gevaar van verleiding opleverde, was een verschrijving. Ons betoog verwarde een oogenblik den toestand in Kanaän, toen Abraham er binnentooft, met den toestand dien Israel er vond toen het uit Egypte vloed, en juist in de eeuwen die daar tusschen liggen, kwam Kanaäns diepe val. Zie *Gemene Gratie* 1, hoofdstuk 46.